

Barnet i førskolealder

Steinerpedagogikk i forhold til den offentlige rammeplanen for barnehager.

Verdisynet:

Steinerpedagogikken har som kvalitet at grunnsynet på hvordan et menneske utvikler seg står fast, uansett om vi lever i år 1924 eller 2008. Dette er vår største styrke.

Mennesket er et fysisk, sjelelig og åndelig vesen født med sin egen individualitet.

Menneskets utvikling krever aldersspesifikk læring, det vil si at barnets alder og modenhet er veiledende i pedagogikken for hvordan og når de pedagogiske motivene introduseres.

Menneskets utviklingsfaser

Rudolf Steiner deler opp menneskets utviklingsfaser i 7-årsperioder og som pedagoger og oppdragere beskjeftiger Steinerpedagogikken seg først og fremst med de tre første 7-årsperiodene i et menneskes liv.

Om den første 7-årsperiode kan man enkelt si at barnet griper læringen gjennom handling og etterligning.

I andre syvårsperiode griper barnet læringen gjennom følelsene sine.

I tredje syvårsperiode griper barnet læringen med sitt intellekt.

Det er ikke slik å forstå at barnet ikke tenker eller føler eller handler i de andre 7-årsperiodene, men tyngdepunktet ligger på den fysiske resp. følelsesmessige og tankemessige utvikling. Det er en lov bunnenhet i menneskets utvikling som Steinerpedagogikken benytter som metode for barnets læring.

Oppdragelses og læringsmål innenfor Steinerpedagogikk frem til 7 år:

Tiden før 7 års alderen tjener til å utvikle basiskompetanse, som danner grunnlaget for hvordan mennesket er i stand til å motta intellektuell læring senere. Nettopp denne basiskompetansen skaper fundamentet for senere differensiering og for at ungdommene og senere voksne kan mestre livets krav til prestasjoner på ulike felt.

Syv kompetanseområder som lære og - utviklingsmål for de syv første år.

SPRÅKKOMPETANSE	=KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST
KROPPS OG IAKTTAKELSESKOMPETANSE	= KROPP, BEVEGELSE OG HELSE
FANTASI OG KREATIVITETSKOMPETANSE	= KUNST, KULTUR OG KREATIVITET
ETISK- MORALSK VERDIKOMPETANSE	= ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI
SOSIALKOMPETANSE	= NÆRMILJØ OG SAMFUNN
SANSE OG IAKTTAELSESKOMPETANSE	= NATUR, MILJØ OG TEKNIKK
MOTIVASJONS OG KONSENTRASJONSKOMPETANSE	= ANTALL, ROM OG FORM

SPRÅKKOMPETANSE: Språklæringen ivaretaes metodisk gjennom at det legges vekt på bevegelse gjennom frilek, sanger og ringleker, med bevegelser som stimulerer både grov og finmotorikk. Gjentakelsene er med på å styrke språkevnene. Vi gjentar sanger og ringleker over lang tid slik at barnet kan forbinde seg med språket (bl.a.ved å lære utenat uten terping!) og øve bevegelsene. Det kan gjerne brukes flere språk for de store barna i barnehagen, de etterligner uttalen ennå usjenert og styrker slik sin generelle språkfølelse og språkforståelse, selv om "utenlandske" regler og sangleker ikke blir oversatt.

Det å tenke og tale er tett forbundet med hverandre og kun gjennom språket kan vi uttrykke det vi tenker, bringe våre følelser til uttrykk, gi navn til alle ting i verden og snakke med hverandre. Språket, talen trenger tidlig aktiv og nøye pleie. Barn lærer å tale gjennom talende omgivelser. Først og fremst kommer det her an på menneskelige relasjoner mellom den talende og den som lytter. Det språklige og sjelelige varmet forholdet mellom barnet og den voksne er det nærende grunnlaget for en god og differensiert måte å tale på. Barnet trenger gode, språklige forbilder for å vokse inn i språket. Den voksnes språk må være vennlig, klart, tydelig og billedlig, tillempet barnets alder. Pedagogene må selv bruke bøker, f.eks. for å finne svar på et spørsmål, og lese bøker for barna. Fortellinger og eventyr brukes ellers daglig som en del av språkdannelsen og for språkforståelsen. Ved å være gode språklige forbilder med et tydelig ordrikt språk, korrekt betegnelse av gjenstander, planter og dyr, daglige fortellinger av meningsfylte historier og eventyr, og sist men ikke minst ved å la barn snakke ferdig, ved ikke å

avbryte dem og ved ikke å rette på ord eller uttale - da oppstår i skolealderen evnen til lese glede og lese evne.

KROPPS- OG BEVEGELSESKOMPETANSE: Denne henger tett sammen med språkkompetansen. Det oppdages i stigende grad holdningsskader, overvekt og likevektsforstyrrelser allerede blant førsteklassinger. Mange barn lider under mangel på bevegelse, deres fin og grovmotorikk er ofte utilstrekkelig utviklet.

Menneskets psykiske og fysiske helse henger nøye sammen. Man kan si at den som ikke kan holde balansen fysisk sett, får også lettere problemer med den psykiske balansen. Evnen til bevegelse øver også en avgjørende innflytelse på språklæringen. Å be - gripe noe, å kunne gå det fysisk i møte og gripe det, former iakttakelsen, utvider barnets opplevelsesbakgrunn og aktiviserer språkutviklingsprosessen. Slik forbereder barna seg på en alt mer kvalifisert tankevirksomhet når de lærer å bevege seg aktivt og allsidig. Kroppsiakttakelse og kroppsfølelse, grov og finmotorikk utvikles gjennom uteliv i skog og mark, løping, hopping, klatring, skigåing, bruk av slengtau, hinderløyper, ringleker med fin og grovmotoriske bevegelser, gjennom å få være med voksne på hagearbeide, enkelt håndarbeide, kjøkkenarbeide, matlaging, snekring, håndverk og det å spille på enkle musikkinstrumenter. Barnets selvfølelse grunner seg for en stor del på det det fysisk sett kan klare av bevegelser.

FANTASI OG KREATIVITETSKOMPETANSE: Mer og mer blir livet vårt lagt i faste normer, kvalitetssikret, kontrollført. Det er stadig nye regler og restriksjoner for alt mulig og angsten er stor for at noe skal gå galt. Dette er motkreftene til menneskets fantasi og kreativitet. Den menneskelige samfunnsmessige utvikling kan neppe vokse fram uten fantasi og kreativitet. Hvordan erverver vi og opprettholder vi denne kompetansen? Det kreves av den voksne at han utvikler en rikdom av ideer, sjelelig og åndelig bevegelse og fantasi på arbeidsplassen og i sitt private liv. Om disse evnene skal finnes i mennesket må de såes og pleies i førskolealderen, det er bare i denne alderen vi har muligheten til å utvikle disse evnene.

Vi arbeider bevisst med pleie av de barnlige fantasikreftene på den måte at vi har leker og materialer som inspirerer fantasien gjennom at barnet fritt kan bruke dem til ulike funksjoner alt etter behov, slik som treerøtter, steiner, ull, skinnbiter, tøystykker, trebiter, kongler osv. At det finnes en del leker som ikke er normerte og skapt ferdig utformet, stimulerer barnas skapende krefter. Alle slags historier, eventyr og fortellinger animerer barna til å forvandle det hørte i en lekende kreativitet. God tid til frilek ute og inne som barna selv skaper gir dem mulighet til å komme i dyp konsentrasjon og til å fremme skapergleden. De voksne må skape miljø for leken rundt seg. Det gjør de ved å være tydelige forbilder som arbeider med konkrete arbeidsprosesser som barn kan forstå og som de kan herme i leken som for eksempel: å lage mat, vaske, stryke, bake brød, sy og strikke, reparere, snekre, arbeide i hagen, måke snø mm. Slik får barna et rikt utvalg av etterligningsmuligheter som de forbinder med sine indre bilder. Man har som voksen den oppgave å skape et frodig miljø som beriker barnas fantasi

og kreativitet. Ved det at den voksne er skapende stimuleres barnas kreativitet og fantasi. Leken er selve instrumentet for denne læring.

Hovedvekten i et lite barns lek ligger på å oppleve hele skalaen av sansning og kroppsbevegelse, deretter foreta en utforskning av sin fantasiverden. I løpet av denne utforskning og lek bygges intellektuell vekst opp, uten bevisst anstrengelse fra barnets side. Barnets kropp er en helhet hvor både tanker, følelser og intellekt inngår sammen med bevegelsene. Frileken er barnas egen skapende virksomhet og den fremmer selvaktelse, kreativitet og selvfølelse. I barnets lek grunnlegges den voksnes mulighet til å utvikles til et harmonisk, kreativt og sunt menneske.

ETISK- MORALSK VERDIKOMPETANSE: Både barn og voksne trenger sjelelig- åndelig orientering for å kunne utforme sine liv. Mennesker trenger verdibegrep og oppgaver som de kan forbinde seg med. Barn trenger regler, ritualer, klarhet og sannferdighet. De har behov for å oppleve voksne som engasjerer, som kan gi dem moralsk orientering uten å moralisere. Mange barn i dag opplever i sine omgivelser ofte bare vurderingene fra moro og - underholdningssamfunnet som er uten bindende forpliktelser.

Steinerpedagogikken opptar den moralske og etiske oppdragelse helt bevisst i sitt konsept. Den tar på alvor at barna trenger et koordinatsystem for det gode, det vakre og det sanne i verden, samt respekt for andre mennesker, andre kulturer, ja hele skapelsen. Dette krever et personlig engasjement fra alle medarbeiderne i barnehagen. Det brukes fortellinger som gir orientering, det forberedes og feires årstidsfester (hver årstidsfest har sitt spesielle etiske innhold). Det gis en kjærlig pleie av naturen, vi øver hjelpsomhet, å ta vare på andre og takknemlighet gjennom f. eks bordbønn. Barna opplever hvordan foreldrene også er med på å pleie og å engasjere seg i barnehagen gjennom å delta på for eksempel dugnader, årstidsfester og andre gjøremål. En respekterer og søker å forstå andre kulturer gjennom å fortelle deres historier/eventyr, å synge deres sanger og feire deres fester, spesielt hvis barn med fremmed kulturbakgrunn er i barnehagen.

SOSIALKOMPETANSE: Å omgås hverandre må læres. Uten sosial kompetanse er den enkeltes liv i fellesskap utenkelig. Barn er fra fødselen av sosiale vesener og vil vokse inn i de menneskelige relasjonsforholdene. Denne læringsprosess begynner i familien og fortsetter i barnehagen. Men det er flere og flere barn som vokser opp uten søsken eller med bare en av foreldrene, noe som begrenser øvingsfeltet. Derfor må det mer enn noensinne skapes muligheter for sosiale erfaringer i barnehagen. Det legges vekt på bevissthet rundt barnas oppvekstvilkår. I barnehagen er det en strukturerte dags og ukerytme. Barna opplever at det finnes regler helt frem til klare oppgaver for det enkelte barn eller for hele gruppen. De kan orientere seg ved det de voksne gjør og kan etterligne dem. Samtidig lærer de å ta ansvar ved fritt å bruke sine egne evner og muligheter til å øve seg i

praktiske gjøremål. I mange oppgaver opplever de at det er nødvendig å hjelpe hverandre for å nå et mål.

I det sosiale livet i barnehagen bringes den enkeltes interesser, ønsker og behov i et adekvat forhold til fellesskapet. Her må enkeltmennesket bidra med sine evner og intensjoner, for å kunne skape et fellesskap ut ifra frihet og ansvar, det må kunne gis plass til alle de andres interesser også. Til dette trengs regler, avtaler og tillit. Barna trenger slike fellesskap der de kan lære mest mulig om disse livslover. Man øver også sosialkompetanse gjennom meningsfulle fortellinger om de voksnes barndom, eller ved å være sammen med de voksne i et meningsfullt samarbeid. Man kan trekke foreldre og kanskje søsken og besteforeldre inn i sammenhenger, dugnader og forberedelser til markeder og årstidsfester. Barna får som del av store og små fellesskap lære seg nødvendigheten og gleden ved å gi og få, og hvordan man løser konflikter. Dette gjøres primært gjennom handlinger, i gjentatt og i gjentatt praksis, minst mulig gjennom lange intellektuelle forklaringer.

SANSE OG IAKTTAKELSESKOMPETANSE: En kunstig (virtuell) menneskeskapt verden influerer oss stadig sterkere. For at barna skal kunne evne å skille mellom den ekte og den kunstige verden trenger de å lære seg å stole på sine sanser og de trenger bedre iakttakelseskompetanse enn før. Våre barn trenger en våken bevissthet for det som skjer rundt dem og med dem. Et slikt sanseapparat utvikler seg i tillit til egen iakttakelsesevne. Derfor mener vi at barna trenger i den første tiden i livet pålitelige, uforfalskede sanseinntrykk for å lære å kjenne originalene av det som møter dem senere som etterligninger, karikaturer. Det nødvendige kravet om mediekompetanse som kommer senere får her sitt pedagogiske fundament. Mediekompetanse kan defineres som evnen til å tenke kritisk. Kritisk tenkning lærer man kun gjennom kritisk bearbeidet lesning og en forutsetning for det igjen, er en god språkkompetanse. Barna må først og fremst ha mulighet til å kunne oppdage og utforske den reelle verden med sine sanser, slik kan de lære seg å kjenne og å forstå enkle, iakttakbare sammenhenger. På denne måten og sammen med egen oppdagerglede opplever de etter hvert også de helt elementære naturlovene. Slike grunnleggende forutsetninger burde uansett være gitt før barna kan opparbeide seg forståelse for mer kompliserte sammenhenger. PC og TV som brukes allerede i førskolealder fremmer derfor på ingen måte en senere mediekompetanse. I en Steinerbarnehage legges det derfor vekt på sansepleie, slik som sunn, god og hjemmelaget mat, mest mulig biodynamisk/ økologisk dyrket, ektheten i materialbruk som ikke skal gi inntrykk av å være noe annet enn det er. Bruk av gjennomskubare mekaniske hjelpemidler som hjulvisp, korn/kaffekvern mm på kjøkkenet og elementære opplevelser av fysikk og kjemi i sammenheng med matlagning bidrar også til skjerping av sansene. Det skapes harmoniske omgivelser ved godt avstemte farger og former i naturmaterialer i barnas rom samt på lekemateriellet. Ekte, enkle musikkinstrumenter brukes istedenfor cd-spiller.

MOTIVASJONS OG – KONSENTRASJONSKOMPETANSE: Mange barn, ungdommer og voksne lider i dag av konsentrasjonsmangel, nervøsitet eller hyperaktivitet. De er handikappet i sin skaperglede og i evnen til å kunne forbinde seg med oppgaver over tid og med andre mennesker.

Årsakene til dette er mange og kompliserte. Det gjøres stadig forskning på dette og forklaringene og teoriene er mange og vekslende. Vi vil sette fokus på de helsebringende og stabiliserende betingelsene som kan motvirke konsentrasjonsmangel og motivasjonssvikt.

Steinerpedagogikken stiller seg oppgaven det er å forbinde disse konseptene, motivasjon og konsentrasjon. Vi vet at mye bruk av TV og PC i ung alder har vist seg å være skadelig for barns utvikling. Derfor prøver vi bevisst å skjerme dem så mye som mulig fra dette. Tyngdepunktet legges på de helsebringende faktorer. I den tidlige barndom er lære og aktivitetsnivået høyt hos barn. Dette stimuleres på en langt bedre måte ved at barna kan etterligne ekte voksne, være i ekte bevegelser, i et ekte miljø, enn å forbinde seg med en kunstig passiviserende TV og PC verden. Vi prøver bevisst å stimulere via forbilde og etterligning. Regelmessige gjentagelser og rytmiske formelementer fra dagsrytmen til årsløpet med tilhørende fester som høydepunkter hjelper barna til å utvikle konsentrasjonsevnen. Interessante og stimulerende aktiviteter og meningsfullt arbeid som voksne gjør, virker aktiverende og motiverende på barn. De får oppleve tydelige arbeidsprosesser. Opplevelser og erfaringer som gjøres er i første omgang bare råmateriale. Skal de forvandles til vekst og utvikling må barnet få anledning til å fordøye, organisere og integrere dem i seg selv gjennom leken.

Barna former fritt sin egen lek, engasjerer seg intenst i det de gjør og får røde kinn av iver og glede – såfremt de ikke blir forstyrret. Barnet har rett til å få leke i overensstemmelse med sin alder. Hver alder har sine lover, sine gleder, sorger og sin type lek. Hvis denne lovmessigheten forseres, skader man barnet i dets naturlige utvikling. Får utviklingen gå i takt med barnet, vil barnet som 7-åring ta imot lærdom og veiledning fra læreren med stor takknemlighet og interesse. Lekene vi tilbyr animerer til egenaktivitet og kan brukes til mye forskjellig.

Et viktig tiltak for å øve konsentrasjon er den daglige eventyrfortelling. Den foregår som oftest i et eget rom, der alt er tilrettelagt for stillhet og samling. Ytre stimuli blir utestengt, det tennes et lys og fortelleren søker å skape den eventyrstemningen som innbyr til dannelsen av indre bilder i barna.

Å lære en arbeidsgang å kjenne fra begynnelsen til slutten gir barnet mye læring, nye sannheter som det selv oppdager uten å bli det fortalt på en belærende, intellektuell måte. Også pedagogenes, de voksnes begeistring over meningsfullt arbeid, som barna kan være med i, og alt som foregår i det praktiske liv, gir barna mulighet til å øve konsentrasjon og til å oppleve motivasjonen i det som gjøres.

Det er viktig at ikke barnet rives ut av ulike sammenhenger/aktiviteter det er inne i med hele sin oppmerksomhet. En stor mengde av uvedkommende problemstillinger, lærekrav eller underholdning kan og bør barnet skjermes for. Dette fordi barnet ennå ikke kan sile ut de sanseintrykkene det vil konsentrere seg om, men er hjelpeløst utlevert til *alle* sanseintrykk som når dets sanseorganer. Det virker heller atspredende en konsentrasjonsdannende og meningsgivende. Barnet trenger mye ro og

tid til å konsentrere seg om det som er grunnleggende viktig. Ved for sterk sansestimuli "henger ikke barna med", blir kasteball for andres interesser og får et tilsvarende forvirrende, om ikke helt galt inntrykk av de aktuelle forhold, noe som i sin tur influerer personlighetsdannelsen.

Björg Lobben Røed april 2006

Isolde Hofstad revidert oktober 2008